

MẤT CÂN BẰNG HÀNG DỌC TRONG PHÂN CẤP NGÂN SÁCH Ở VIỆT NAM

Ngày nhận: 29/9/2015
Ngày nhận lại: 04/11/2015
Ngày duyệt đăng: 10/4/2016
Mã số: 4-16-28

Nguyễn Thị Huyền ()*

Tóm tắt: Mất cân bằng hàng dọc và khoản chuyển giao liên chính quyền là những khái niệm gắn liền với lý thuyết phân cấp tài khóa luôn được các nhà nghiên cứu lẫn các nhà làm chính sách quan tâm và giải quyết trong thực tiễn trong những thập niên qua. Việt Nam là một quốc gia đang phát triển có mức độ phân cấp vừa phải và gặp những trở ngại trong phân định trách nhiệm thu, chi của chính quyền địa phương. Bài viết xem xét mất cân bằng hàng dọc ở cấp chính quyền cấp tỉnh thông qua chỉ số mất cân bằng hàng dọc (VFI - vertical fiscal imbalance) đồng thời so sánh VFI theo thời gian để thấy những hạn chế khi thực thi phân cấp. Trên cơ sở lý thuyết phân cấp thể hệ hai của Oates (2005) và Weingast (2009), cùng với thực tiễn phân cấp ở Việt Nam, bài viết đề xuất việc xây dựng và sử dụng chỉ số VFI để hỗ trợ việc thực thi phân cấp ngân sách trong bối cảnh Luật Ngân sách nhà nước (NSNN) mới ban hành.

Từ khóa: Mất cân bằng hàng dọc, lý thuyết phân cấp tài khóa, chuyển giao liên chính quyền.

Giới thiệu

Xu thế phân cấp ngân sách ngày một lan rộng trên thế giới không phân biệt nhóm nước đang phát triển hay phát triển, bởi lợi ích và những điều kiện ngày càng mở ra cho phân cấp như tự chủ địa phương, xu hướng đô thị hóa và sự cải thiện về thể chế chính trị. Phân cấp ngân sách là sự trao quyền từ chính quyền trung ương (quốc gia theo thể chế thống nhất) hoặc chính quyền liên bang (quốc gia theo thể chế liên bang) cho chính quyền địa phương về huy động nguồn thu và trách nhiệm chi liên quan đến khả năng cung cấp hàng hóa, dịch vụ công trong phạm vi lãnh thổ nhất định để mang lại những lợi ích tốt hơn so với việc tập trung quyền lực lẫn trách nhiệm cho một cấp chính quyền. Tuy nhiên, việc trao quyền về thu không tương xứng với trách nhiệm chi dẫn đến sự mất cân đối hàng dọc. Lý thuyết phân cấp thể hệ I cho rằng khoản chuyển giao liên

chính quyền hoặc vay mượn là nguồn lực tài chính để san lấp mất cân đối này và tạo điều kiện cho địa phương hoàn thành chức năng của mình. Thực tế, mặt trái thể hiện rõ, đặc biệt là các nước đang phát triển: các địa phương phụ thuộc nhiều vào khoản chuyển giao; lỏng lẻo trong kỷ luật tài khóa và trông chờ khoản cứu trợ từ trung ương và kết quả chi tiêu không hỗ trợ nhiều cho kinh tế địa phương hoặc phúc lợi cho dân cư.

Lý thuyết phân cấp thể hệ II bổ sung nội dung phân cấp lý thuyết thể hệ I về các điều kiện để áp dụng thành công trên thực tiễn: hệ thống thứ bậc chính quyền, tự chủ địa phương, ràng buộc ngân sách cứng, điều kiện thị trường và quyền hạn được thể chế hóa.

Việt Nam là một nước đang phát triển, có một nhà nước đơn nhất và có bối cảnh phân cấp từng bước kể từ Luật NSNN ban